

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) Nedir, Nasıl Ölçülür?

Konya'nın GSYH Verileri

2004-2014

AHMET ÇELİK

Araştırma Raporu

Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

KONYA
Ocak, 2017
www.kto.org.tr

İçindekiler

1	GİRİŞ.....	1
2	GAYRİ SAFİ MİLLİ HÂSILA / GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HÂSILA KAVRAMLARI	1
2.1	Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH).....	1
2.2	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)	1
2.3	GSYH Ne Zaman ve Neden Ortaya Çıkmıştır?.....	2
2.4	GSYH Hesaplanırken Neler Dikkate Alınır?	3
2.5	İki Ülkenin GSYH'lerinin Kıyaslanması	3
3	İLLERE GÖRE GSYH RAKAMLARI ve KONYA (2004-2014).....	4

1 GİRİŞ

Türkiye, mazisinden aldığı güçle istikbale doğru koşar adımla büyümek isteyen bir ülke. Bulunduğu coğrafi konumun da etkisiyle dünyanın gözü üstünde. Gerek dost gerek düşman onlarca devlet, ülkemizin her türlü hareketini neredeyse günlük takip etmekte.

İşte tam da bu noktada, Türkiye'nin kuruluşunun 100. yıl dönümünde ulaşılmak istenen bir hedef ön plana çıkmıştır. Yani sürekli dile getirilen 2023 hedeflerinden birisi de Türkiye'yi dünyanın en büyük Gayri Safi Yurtiçi Hasılasına (GSYH) sahip ilk on ekonomiden biri haline getirmektir.

Ekonomi ile meşgul olanlar, siyasetçiler veya iktisat öğrencileri için bilindik bir tabir olan bu GSYH nedir? Yenir, içilir veya elle tutulur bir şey midir? Büyüklüğü mü iyidir, yoksa küçük kalması mı? Hesaplaması kolay mıdır, zor mu? Bu çalışmada, merak edilen GSYH mefhumu ve Türkiye verileri ana başlığında Konya ve diğer iller mukayesesi ele alınmaktadır.

2 GAYRİ SAFİ MİLLİ HÂSILA / GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HÂSILA KAVRAMLARI

Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) ile Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) kavramları zaman zaman karıştırılan iki farklı kavram olarak öne çıkmaktadır. Öyleyse konunun daha iyi anlaşılması için öncelikle GSMH ve GSYH'nin tanımlarının yapılması elzemdir.

2.1 Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH)

Gayri Safi Milli Hâsıla; belli bir dönemde bir ülke vatandaşlarının sahip oldukları üretim faktörleri kullanılarak üretilmiş **bütün** nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları ile hesaplanmış değeri olarak tanımlanır. Nihai mal ve hizmetler, ekonomideki üretici birimlerin üretimde ara malı olarak kullanmayacağı, tüketim, yatırım ve ihracat için kullanıma hazır mal ve hizmetlerdir. Katma değer, bir malın üretiminin her bir aşamasında o malın değerine yapılan ilavedir. Ekonomide üretilen **bütün katma değerlerin toplanması** suretiyle GSMH'ye ulaşılabilmektedir.

GSMH, yalnızca **câri** dönemdeki (hesaplandığı dönemde) üretilmiş mal ve hizmetleri içerir. Daha önceki dönemlerde üretilmiş malların yer aldığı değişimler GSMH'yi artırmaz. GSMH, malların değerini **piyasadaki alıcı değerleriyle** ölçer.

2.2 Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)

Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla; zamanın belirlenen bir döneminde (çeyrek dönem ya da bir yıl) yurt içinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin parasal olarak ölçülmesidir. Bir ülkenin sınırlarında üretilen çıktının tümü hesaplanır. GSYH, piyasadaki satılmak üzere üretilen mal ve hizmetlerden oluşmasının yanında savunma ya da eğitim hizmetleri gibi hükümet tarafından sağlanan bazı

piyasa dışı üretimleri de içerir.

Örneğin, **Türkiye'nin GSYH'si, bir yıl içinde Türkiye'de üretilen mal ve hizmetlere yapılan harcamaların, yani tüketim, yatırım ve kamu harcamalarının toplamı olarak düşünülebilir.** Gayri safi denilmesinin nedeni, aşınmayı ve eskimeyi dikkate almamasıdır. GSYH genellikle bir ülkenin toplam gelirinin bir ölçütü olarak kullanılır.

Üretim faaliyetlerinin tümü GSYH'ye dâhil değildir. Örneğin ücretsiz çalışma (evde ya da gönüllüler tarafında gerçekleştirilenler gibi) ve karaborsa faaliyetleri dâhil değildir; zira onları ölçmek ve değeri doğru şekilde belirlemek zordur. Örneğin tüketici için ekmek üreten bir fırıncının, GSYH'ye katkısı olur; fakat fırıncı aynı ekmeği kendi ailesi için pişirdiğinde GSYH'ye katkısı olmaz (satın alacağı içindekilerden dolayı hesaba katılmış olurdu).

Dahası gayri safi yurtiçi hâsıla; makineler, binalar ve buna benzer (sermaye stoku denilen) hasılat üretiminde kullanılan eskime ve yıpranmayı dikkate almaz. Eğer sermaye stokundaki bu azalma (ki buna amortisman deniyor) GSYH'den çıkarılırsa net yurtiçi hasılayı elde ederiz.

2.3 GSYH Ne Zaman ve Neden Ortaya Çıkmıştır?

GSYH, sanılanın aksine çok eski bir kavram olmayıp 1930'larda ortaya çıkmaya başlamıştır. Bugün kullanılan GSYH tanımı, 1930'lardaki Büyük Ekonomik Bunalım ve 2. Dünya Savaşı gibi iki önemli tarihi olayın tesiriyle ortaya çıkmıştır. Milli gelir hesaplama çalışmaları daha önce de yapılmış ama 'Büyük Bunalım'la birlikte milli geliri tutarlı bir biçimde ölçme ihtiyacı artmıştır. Ekonomik bunalımın etkisiyle, "Ekonomik çöküşün boyutu nedir?", "Bunalımdan çıkmak için neler yapmak lazım?" gibi soruları cevaplamak önem kazanmış ve bunların neticesinde de ekonominin toplam büyüklüğünü ve yapısını gösteren istatistiklere talep artmıştır.

İnsanların ekonomi hakkında bilmek istediği bir şey de; toplam mal ve hizmet hasılatının daralıyor mu yoksa büyüyor mu olduğudur. **GSYH** önemlidir; zira **ekonominin hacmi ve ekonominin performansının nasıl olduğu hakkında bilgi verir.** Reel GSYH'deki büyüme oranı, ekonominin genel sağlığının bir göstergesi olarak sıkça kullanılır. Geniş manada; **reel GSYH'deki bir yükseliş, ekonominin iyi gittiğine dair bir işaret olarak yorumlanır.** Reel GSYH, fazlasıyla büyüdüğünde istihdam da (şirketlerin fabrikaları için daha fazla işçiyi işe almasından dolayı) muhtemelen yükseliyor olur ve insanların, ceplerinde daha çok parası olur. GSYH daraldığında, son küresel ekonomik kriz boyunca birçok ülkede olduğu gibi, istihdam çoğu kez düşer.

Bazı vakalarda, GSYH büyüyordu; fakat iş arayanlara yeterli sayıda iş yaratacak kadar hızlı değildir. Yalnız GSYH büyümesi zamanla dalgalanmaya girer. Ekonomiler bazen canlanma dönemindedir bazen de ağır/yavaş büyüme dönemindedir ya da durgunluk (resesyon, yani hasılatındaki düşüş boyunca iki adet birbirini izleyen üç aylık süre olarak tanımlanır) dönemindedir. Mesela Amerika'da; 1950-2011 arasında, süresi farklılaşan ve zorlu olan altı resesyon vardı.

2.4 GSYH Hesaplanırken Neler Dikkate Alınır?

Bir ülkedeki GSYH, genellikle çok sayıda kaynaktan bilginin bir araya getirildiği/derlendiği ulusal istatistik Kuruluşlar tarafından hesaplanır. Bununla birlikte hesaplamada çoğu ülke, kurulu uluslararası standartları takip eder. GSYH'yi ölçmede uluslararası standart; Uluslararası Para Fonu (IMF), Avrupa Komisyonu, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası tarafından 1993'te bir araya getirilen Milli Muhasebe Sistemi kapsamındadır.

Her ne kadar evde yemek veya temizlik yapmanız dikkate alınmasa da piyasada satılmayan veya para karşılığı sunulmayan bazı ürün ve hizmetler GSYH'nin hesaplanmasında dikkate alınır. Örneğin, çiftçilerin kendi tüketimleri için yaptıkları üretim veya imece usulü yapılan inşaatlar dikkate alınır. Kamu kurumlarının bedelsiz sağladığı kamu hizmetleri de GSYH kapsamına girer. Bunlar için bir piyasa fiyatı oluşmadığı için, hesaplama maliyetler üzerinden yapılır. Örneğin, kamu eğitim hizmeti, eğitim faaliyetlerinin maliyeti dikkate alınarak GSYH'ye eklenir. Yani GSYH hesaplanırken her şeyin değeri piyasa fiyatlarıyla hesaplanmaz. Piyasa için üretim yapmayan pek çok dernek, vakıf, kulübün bedelsiz olarak sağladığı hizmetlerin değeri GSYH hesaplamasında yerini bulur.

Benzer bir şekilde (diğer şeyler aynıken) kayıt dışı ekonominin büyümesi de GSYH'yi arttırır. GSYH hesaplanırken, tıpkı yasa dışı iktisadi faaliyetler gibi, kayıt dışı iktisadi faaliyetler de dikkate alınır. Daha doğrusu kayıt dışı mal ve hizmet üretiminin boyutu tahmin edilmeye çalışılır

2.5 İki Ülkenin GSYH'lerinin Kıyaslanması

GSYH, söz konusu ülkenin para biriminde ölçülür. Farklı para birimlerini kullanan iki ülkedeki hasılatın değerini kıyaslamak, düzeltme yapmayı gerektirir. Alışılan yöntem; her ülkenin GSYH değerini, "ABD doları"na dönüştürmek, daha sonra onları kıyaslamaktır. 'Dolar'a dönüşüm, ya piyasa döviz kuru oranları ya da **satın alma gücü paritesi** (PPP-Purchasing Power Parity) döviz kurları ile yapılabilir. PPP döviz kuru; bir ülkenin para biriminin, her bir ülkedeki mal ve hizmetlerin değerinin satın almada aynı olduğu bir başkasınınkine dönüştürüldüğündeki orandır.

Yükselen piyasa ve gelişmekte olan ülkelerde, piyasa ve satın alma gücü paritesine dayalı döviz kurları arasında geniş bir fark/derin bir uçurum vardır. Çoğu yükselen piyasa ve gelişmekte olan ülkeler için piyasa oranı ve satın alma gücü paritesi (PPP) Amerikan doları döviz kurlarının oranları; 2 ile 4 arasındadır. Bunun nedeni; ticaret dışı mal ve hizmetlerin, düşük gelirli ülkelerde, yüksek gelirli ülkelere daha ucuz olma eğilimindedir. Örneğin NewYork'taki bir saç kesimi, Bishkek'tekinden daha pahalıdır (ticareti yapılabilen malların maliyeti -makinelere gibi- iki ülke çapında aynı olsa bile). Gelişmiş ülkeler için piyasa ve PPP döviz kurları, daha yakın olma eğilimindedir. Bu farklılıkların anlamı; yükselen piyasa ve Gelişmekte olan ülkelerin, PPP döviz kuru kullanıldığında, tahminî daha yüksek dolarlı bir GSYH'ye sahip olmalarındandır.

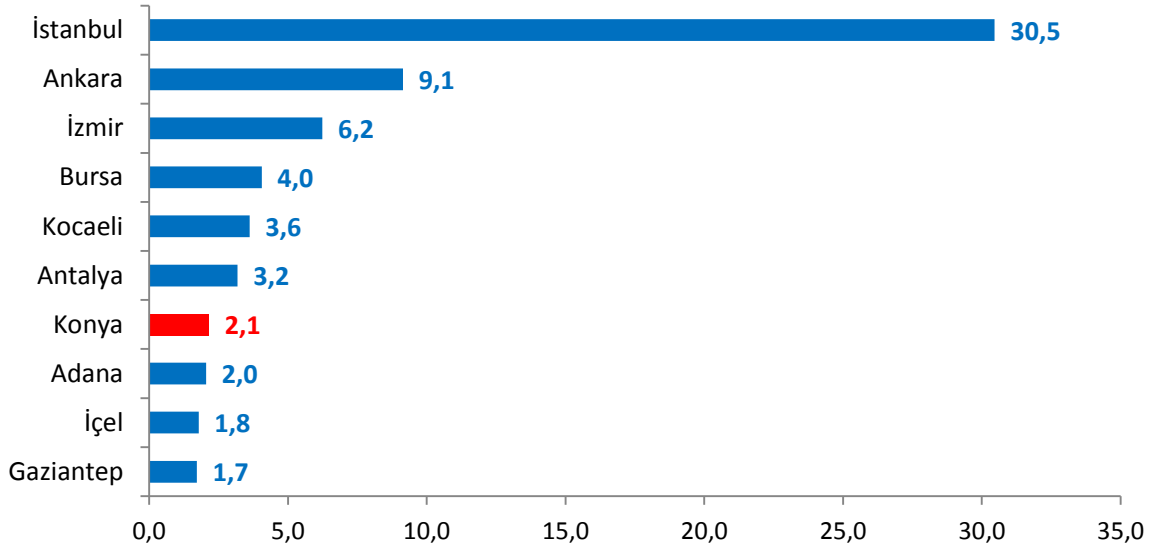
3 İLLERE GÖRE GSYH RAKAMLARI ve KONYA (2004-2014)

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından uzun yıllardır illere göre GSYH verileri ile ilgili bir açıklamaya yapılmıyordu. 2016 yılı Aralık ayında Ulusal Hesaplar Sistemi (SNA-2008) ve Avrupa Hesaplar Sistemi'ne (ESA-2010) uyum kapsamında ana revizyon çalışmaları tamamlanmıştır. Bu kapsamda 2009 bazlı GSYH serisinin tamamlayıcı bir unsuru olarak İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) 3. Düzeye karşılık gelen 81 il ve İBBS 2. Düzeye karşılık gelen 26 bölge için gayrisafi yurtiçi hâsıla hesaplandı. 2004-2014 yılları için cari fiyatlarla üretim yöntemi kullanılarak tarım, sanayi ve hizmetler ayrıntısında derlenen il bazında GSYH hesaplamalarında, Avrupa Topluluğu'nda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması (NACE Rev 2) kullanıldı.

İl düzeyinde GSYH hesaplamalarına göre; 2014 yılı için **İstanbul** 622 milyar 762 milyon TL ile en yüksek gayrisafi yurtiçi hasılaya ulaştı ve toplam GSYH'den %30,5 pay almıştır. İstanbul'u, 186 milyar 977 milyon TL ve %9,1 pay ile **Ankara**, 127 milyar 430 milyon TL ve %6,2 pay ile **İzmir** izledi.

Konya ise 43 milyar 934 milyon TL ile GSYH'den **%2,1** pay alarak **7. sırada** yer almıştır. İl düzeyinde GSYH hesaplarında son üç sırayı 1 milyar 756 milyon TL ile Kilis, 1 milyar 416 milyon TL ile Ardahan ve 1 milyar 238 milyon TL ile Bayburt aldı.

GSYH'dan En yüksek Pay Alan İlk 10 İl, 2014 (%)

Kaynak Türkiye İstatistik Kurumu

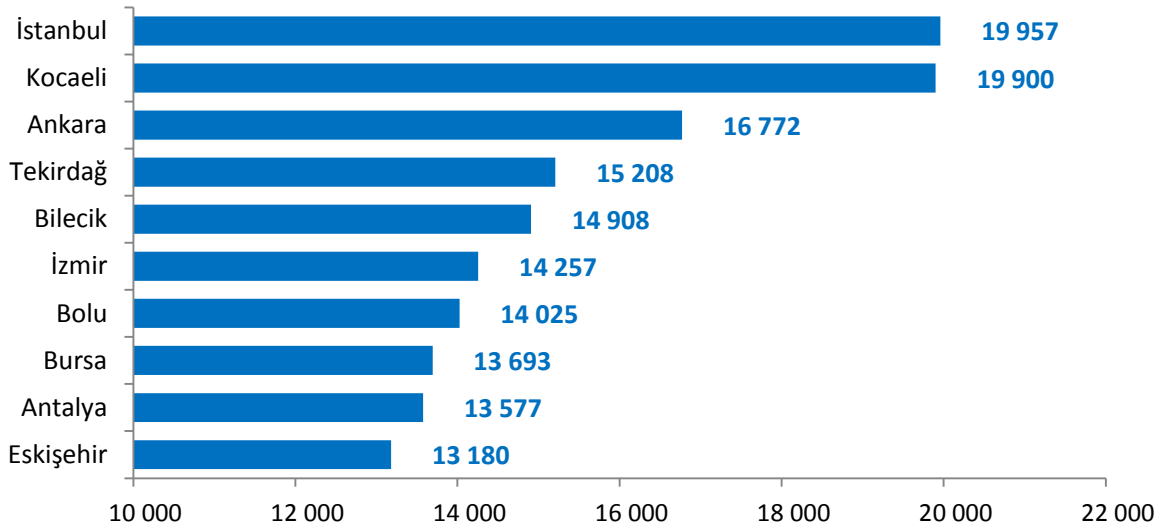
2014 yılında gayrisafi yurtiçi hasıladan en yüksek payı alan ilk dört il, toplam gayrisafi yurtiçi hasılanın %49,9'unu oluştururken, GSYH payı en düşük olan son onbeş il, toplam gayrisafi yurtiçi hasıladan %2,1 pay aldı.

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) Nedir, Nasıl Ölçülür? Konya'nın GSYH Verileri, 2004-2014

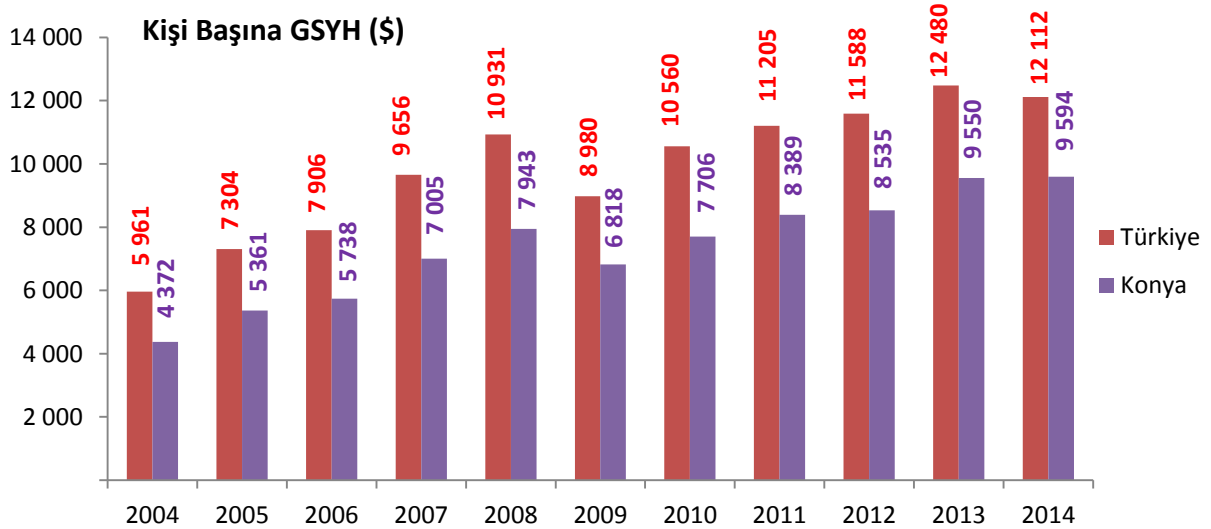
Kişi başına gayrisafi yurtiçi hâsıla rakamlarına bakıldığında zaman ise 2014 yılında, **İstanbul**'un 43 645 TL ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İstanbul'u, 43 521 TL ile **Kocaeli** ve 36 680 TL ile **Ankara** izlemiştir. İllerin toplam GSYH'sindeki sıralamasında 5. sırada olan Kocaeli, kişi başına düşen GSYH'de 2. sıraya yükselmiştir. İl düzeyinde kişi başına GSYH hesaplamalarında, 9 913 TL ile Van, 9 773 TL ile Şanlıurfa ve 8 486 TL ile Ağrı son üç sırada yer almaktadır.

İl Bazında Kişi Başına GSYH, İlk 10 İl, 2014 (\$)

Kaynak Türkiye İstatistik Kurumu

Konya açısından il bazında kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla incelendiğinde ise farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. İl olarak toplam GSYH'nin %2,1'ini alarak 7. sırada olan Konya, kişi başına düşen 9.594 Dolar değer ile **32. sırada** yer almıştır.

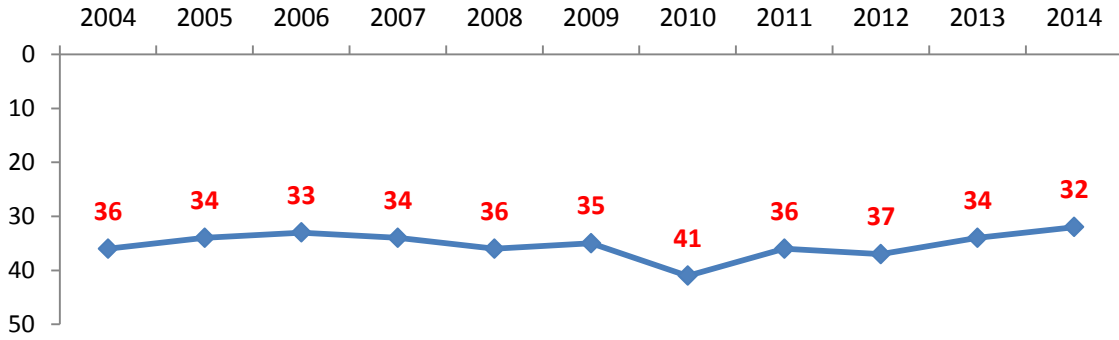

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) Nedir, Nasıl Ölçülür? Konya'nın GSYH Verileri, 2004-2014

2004 yılında kişi başı Gayri Safi Yurtiçi Hasılda 36. sırada yer alan Konya, 2010 yılındaki kriz döneminde 41. sıraya kadar gerilemiş, fakat 2012'den itibaren yükselişe geçerek 2014 yılında 32. sırada yer almıştır. 2014 yılı sıralaması, Konya'nın son 11 yıldaki aldığı en iyi yer olarak kayıtlara geçmiştir.

Yıllara Göre Konya'nın Kişi Başı GSYH Sıralaması (2004-2014)

Kaynak Türkiye İstatistik Kurumu

KAYNAKLAR

- Aydınonat Dr. Emrah, "10 Soruda GSYH ile ilgili bilmek istedikleriniz!", 19 Ağustos 2014, The Wall Street Journal
- Eğilmez Mahfi, Kolay Ekonomi, Remzi Kitabevi, 2012
- Türkiye İstatistik Kurumu